

KURESSAARE 2. KESKKOOL
LYA KAARLÕP

UURIMISTÖÖ

PAULIINE KREMM

**“Nii õppetöö kui ka
ühiskondlik tegevus
peab olema loov tegevus”
(P. Kremm)**

KURESSAARE 2. KESKKOOL
LYA KAARLÕP

UURIMISTÖÖ

PAULINE KREMM

**“Nii õppetöö kui ka
ühiskondlik tegevus
peab olema loov tegevus”
(P. Kremm)**

**Koostanud Lya Kaarlõp. Juhendaja Vilma Kuiger.
Trükitud “Saarte Trükikojas”
Tell. Nr. 607 Tiraaž 100.**

2004. a.

SISSEJUHATUS

Meie kõrval elavad paljud väga huvitava ja kogemusterikka elulooga austust väärivad inimesed. Nende eluteest on meil palju õppida.

Üheks selliseks inimeseks on Pauliine Kremm. Tema elu on olnud väga huvitav, kohati lausa muinasjutuline.

Ta on sündinud Allmäel, eestlaste külas, Põhja - Kaukaasias. Elas seal kuni 1947. aastani, mil pidi tulema Eestisse, Saaremaale.

Ta on teinud palju tänuväärset tööd Saaremaa hariduse heaks.

Uurimistöö koosneb kolmest osast: Pauliine Kremmi lapsepõlv; kooliaastad ja töö Saaremaal.

LAPSEPÕLV

Pauliine Kremm sündis 8. märtsil 1916. aastal Põhja - Kaukaasias Stavropoli kraisis Allmäe külas kehviktalupoja perekonnas.

Pauliine vanavanaisa rändas 1860. aastal Eestist välja Laksi Tõnise kombel "hingemaad" otsima. Väljarännanuid oli Jõhvist, saartelt ja mujalt Eestist. Allmäe külas elas 4000 eestlast.

Vanaisa – Kremm Jaan ja tädi Liisi

Allmäe oli ridaküla, asus Kaukasuse mäeaheliku alguses, kuurortlinnade Mineralnõje-Vodõ, Pjatigorski läheduses. Küla oli ehitatud plaanipäraselt sirgete pea-, kõrval- ja põiktänavatega. Korralikke, hoolitsetud eluhooneid ümbritsesid juur- ja puuviljaaiad. Eestlaste tööoskus ja tahe andsid avarates mustmullasteppides häid tulemusi.

Päevast päeva muutus külas elu lahedamaks.

Naabruses elavate rahvastega (venelased, “kahlõ” - segunenud ukrainlaste-venelaste järglased, kasakad) saavutati peagi üksteisemõistmine. Tänu töökusele, rahulikule, tasakaalukale käitumisele võitsid eestlased, keda kohalikud nimetasid “nimtsõ” (s.t. sakslased), kohalike elanike poolehoidu.

Naabrid kasvatasid juur- ja puuvilja vähe, eestlaste ülejäägid ostsid nad meelsasti. Neil olid aga suured lambakarjad, villa kasutasid põhiliselt viltide valmistamiseks.

Eestlastest memmed ja noorikud kudasid naabritele eestimustrilisi kindaid, kampsuneid, villast ja linast riidet n-õ pooleks, s.t. osa tellija villast-lõngast saadi töötasuks. Seltskondliku elu korraldamisel tõmbusid eestlased esialgu oma territooriumi piiridesse, rahvuslikud tavad ja kombed korraldas iga rahvas oma tõekspidamiste kohaselt. Allmäelastel kõrgus keset küla luteri kirik.

Pauliine isaisa koos lastega rändas Stolõpini reformi järgselt Venemaale. Elama asusid Põhja - Kaukaasias peamagistraali raudteejaama Kian piirkonda. Sinna rajati kodu. Denikini sõjaretke läbimisel sellest piirkonnast tabas kodumaja lõhkepomm ja kodu muutus olematuks.

Raudteejaama Kian piirkonnas elas 40 eestlaste perekonda. Talude ehitamiseks tuli võtta laenu, mis hiljem

Pauliine koos ema ja isaga.

tagasi maksti.

Pauliine ema ja isa abiellusid 1915. aastal. Esimene laps oli Pauliine, siis sündis õde (suri väikselts), hiljem vend Leopoldt-Gustav.

Vanaisa (isa isa) oli talumees ja hiljem kaupmees. Tal oli tihe side läheduses asuvate kuurordi linnadega, kuhu turustati talusaadusi. Perekond asus elama vanaisa juurde. Peagi algas kodusõda. Majapidamine hävis sõjatules, rindejoon läbis selle. Elama mindi nüüd ema ema juurde.

Isa, sõdinud punaarmees, sai haavata ja viidi haiglasse, kus ka varsti suri. Vanaema käis isa haiglas külastamas, matmas.

Olles väimehe matnud, jõudis koju haigena ja suri tüüfusesse.

Isa surmateate saabumise päeval, vanaema surmapäeval (enne surma jõudis ta selle kodustele teatavaks teha), nägi ilmavalgust Pauliine vend Leopoldt-Gustav. Pauliine ema Juuli jäi edasi kahe väikse lapsega vanaema majja Allmäele elama. Ema Juuli kasvatada jäid ka tema alaealised õed Maria (16. a.) ja Miili (14. a.). Ema oli hakkaja naine, paljude eestvedamiste algataja.

Kirik oli suletud ja keelatud, usuteenrid küüditatud. Ema oli sõnakas naine, teda kutsuti nüüd lahkunuid matma-mulda sängitama, pulmi ja varrusid korraldama. Algul töötas ta raamatukogus, hiljem kultuurimajas. Noored inimesed olid aktiivsed ja tänu sellele eestlaste kombad säilitati. Ema juhtis näiteringi, sellega käidi palju esinemas ka naaberkülades (vene külades).

Lapsed tegid juba väiksest peale tööd. Kuna Pauliine oli vanem tütar, siis jäeti ta koju toimetama. Ema ja tädi käisid käisid põllutööl. Enne kollektiviseerimist olid kõigil

Pauliine Kremm koos vennaga (koolieelik)

peredel omad isiklikud põllud, heinamaad-karjamad olid ühised. Varakult õppis Pauliine lehma lüpsma, loomi talitama ja muid koduseid töid tegema. Ka ketramise, kudumise kunsti omandas tütar emalt.

Peagi sai lapsepõlv läbi ja tuli ette võtta koolitee.

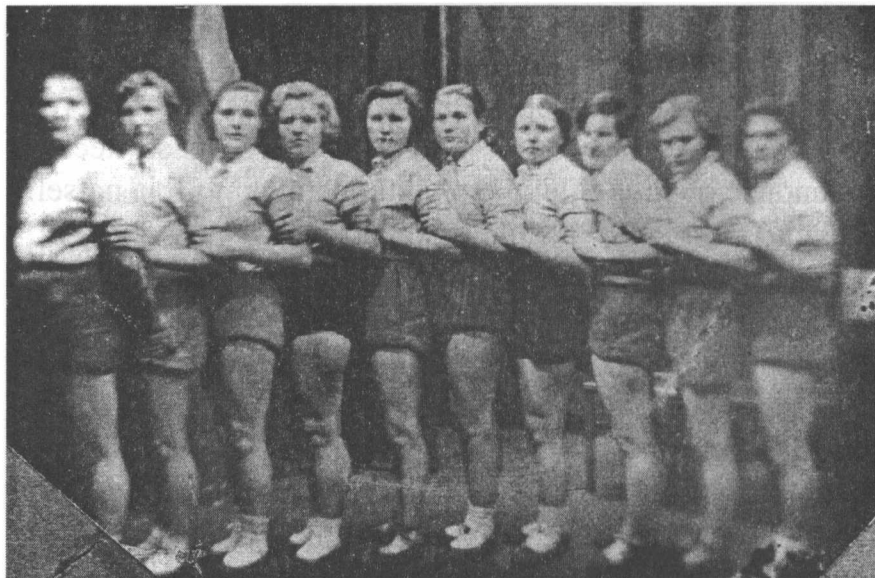
KOOLIAASTAD

Kooli mindi 7-aastaselt. Algul oli Allmäel 7-klassiline kool, hiljem keskkool. Kool töötas eestikeelsena. Suurt rõhku pandi keeltele - saksa, vene. Lemmikaineteks olid Pauliinel matemaatika ja füüsika. Neid aineid õpetas väga huvitavalt õpetaja Kiitam. Väga naiselik oli eesti keele ja kirjanduse õpetaja Silemberg (tütarlaste lemmik ja naiselik eeskuju).

Pauliine oli koolis aktiivne õpilane. Ta osales erinevate ringide töös - laulukooris, näiteringis, võimlemis- ja ka pioneeri-, komsomolitöös. Keskkooli viimastes klassides lavastati näiteringis venekeelne etendus "Äike", sellega käidi palju esinemas vene külades. Rahvatantsuringiga käidi esinemas eesti rahvatantsu rajooni olümpiaadil (õpetajaks vanamemmed. Näiteks "Me lähme rukist lõikama", "Me koome kangast kallist villasest lõngast"). Ühel konkursil said Allmäe tantsijad I koha. Korraldati laulupidusid (esimene Kaukaasia eestlaste laulupidu toimus 1914 Punasel Lagedal Sotši lähistel, teine toimus 1919. a. Allmäel). Laulupidu algas laulupeoliste rongkäiguga ja ühislauluga "Mingem üles mägedele". Mindigi mägedele, sest laululava oli ehitatud mäe veerele, kust alla orgu ja külale avanes suurepärase vaade. Kaugemaks taustaks jäi Kaukasuse mäeaheliku igijärga kaetud kõrgeim mäetipp Elbrus.

Laulupidude korraldamine stimuleeris koorilaulu arendamist kohapealsetes eesti külades. Allmäel töötas nais- ja segakoor. Koolides tegutsesid noorte- ja lastekoovid.

Edukalt töötasid kultuurimaja näiteringid (noorte, eakate ja õpilaste oma). Kultuurimajal olid tihedad sidemed kuurortlinna Pjatigorski Eesti maja juhtkonnaga. Vahetati

Võimlemisring 1928.a. Pauliine paremalt neljas.

repertuaari, anti vastastikku külalisetendusi. Eestimaa kuulus laulutäht Aino Tamm, olles külaliseks Pjatigorski Eesti Majas, külastas ka Allmæed.

Hindamatü osa käsitöökursuste korraldamisel ja näituste organiseerimisel oli Allmæe Naisteseltsi Nõukogul. Käsitöönäitusi korraldati tavaliselt naistepäeval, 8. märtsil. Samas toimusid näitusmüügid.

Pillimeestest külas puudust ei olnud. Au sees olid puhkpilli- ja keelpilliorkester, rääkimata löötpilli mängijatest. Kanneldajaid oli kaks.

Allmäe naisring 1939.a.

Pauliine ema teises reas vasakult teine.

Spordiseltside tegevusele, eriti maadlus- ja tõstespordile andis uut hoogu eesti vägilase Lurichi külaskäik Allmäele.

Meeldiv tava külas oli kirjanduslikud õhtud, koosviibimised seltskonniti. Loeti uudisteoseid, luges ettelugeja, kuulajad tegid käsitööd. Eestikeelsete raamatute saamisega oli raskusi, see tingiski sellised kirjanduslikud ettelugemised.

Pauliine vanematekodus oli tolle aja kohta suur eestikeelne raamatukogu.

Au sees olid kadri- ja mardipäev, jõulude pidamine, uue aasta vastuvõtmine. Rahvuslikke kombeid täiendati kohalikega. Näiteks liideti maisitalgute korraldamised vanad talguvormid uutega. Valminud maisitõlvikud murti,

vartest eraldati tõlvikud ja veeti koju kuhilatesse. Tõlvikud tuli käsitsi lehtedest vabastada ning see oli aeganõudev ja üksluine töö. Maisitalgud kujunesid noortele lõbusaks koosviibimiseks. Töö lõppenud, kaeti talgulaud, tantsiti. Finaaliks oli humoorikas külauudiste avalikustamine. Ööpimeduse katte all valmis katkutud maisilehtedest "lehistee" kurameeriva paari, s.t. neiu väravast noormehe väravani.

Avalikustatud külauudise avastajaiks olid järgmisel hommikul esimesena kodust väljunud külaelanikud, kelle abiga läks uudis küla peale rändama. Asjaosalistel jäi järgmise öö varjus "lehistee" koristada ja pulmapäev kindlaks määrata.

Lõpuklassis saatis rajooni komsomoli organisatsioon Pauliine Leningradi Vähemusrahvuste Parteikooli õppima. Leningradis oli Liidu eesti kultuuri säilitamise ja arendamise koht. Seal elas rohkearvuline eestlaskond. Vassili saarel tegutses Eesti kultuuripalee - eestlaste kooskäimise ja kultuurialase tegevuse paik. Seal paiknes ka eesti koolidele õpetajate kaadrit ettevalmistav eestikeelne pedagoogiline kool eesotsas direktor Linnamäega. Eestikeelse kõrghariduse võis omandada Leningradi Herzeni-nim. ülikooli eestikeelses osakonnas. Leningradis ilmusid ajalehed "Edasi", "Säde", ajakiri "Külvaja" jt.

Esialgu asus Pauliine õppima eestikeelsesse Pedagoogilisse kooli. Seal oli stipendium väga väike, ka kodust ei saanud abi, sest majanduslik olukord oli raske. Pauliine hakkas õppetöö kõrvalt tööl käima. Ühiselamus elas ühes toas soomlannaga, temalt sai ta esimesed soomekeelsed kogemused.

Edasi siirdus Pauliine Leningradi oblasti nõukogude-komsomoli kooli. Seal oli stipendium suurem, mis võimaldas ära elada. Õppetöö toimus ka siin eesti keeles. Koolis oli kokku 4 osakonda - lätlased, leedulased, eestlased ja vepsid-isurid. Eesti osakonnas õppis ka 4 noormeest Eestist. Eesti osakonnal oli oma seinaleht "Kiir", mis kajastas oma osakonna tegevust. Pauliine kuulus redkolleegiumi koosseisu. Eesti keelt õpetas sealses koolis Eduard Pälli (kirjanik, hiljem ENSV ülemnõukogu presiidiumi esimees) naine. Tema oli ka eestikeelse grammatika autor. Pauliine oli selles kooliski tuntud sportlane ja ühiskondlike ürituste kaasa lööja.

Kooli lõpetas 1933. a. Tööle suunati tagasi kodukohta. Ta töötas klubijuhatajana, algklasside õpetajana. 1934. a. kohalike valimiste ajal valiti Pauliine külanõukogu saadikuks ja samaaegselt Kursavi Rajooni Tööraha Saadikute Nõukogu saadikuks. Valitav ise oli äsja saanud 18-aastaseks.

Neil aastail pööras ÜLKNÜ erilist tähelepanu koolide tööle. Koolid kuulutati ametlikult noorsooühingu šeflusalusteks. Rajooni koolides ei jätkunud ajalooõpetajaid. 1935. a. suunas komsomol Pauliine Pjatigorski Kabardeen Bulkaria Pedagoogilisse Ülikooli ajalugu õppima. Koolis jätkas ta sportimist. Põhiliselt tegeles kergejõustikuga, lemmikalaks oli jooksmine.

Samal ajal astus Langevarjurite Kooli. Omandas I järgu langevarjuri rinnamärgi. Seejärel võeti lennuklubi liikmeks. Sinna oli suur konkurss. Ülikoolist võeti ainult 3 üliõpilast - Pauliine ja 2 noormeest. Nüüd käis ta 2 aastat järjest hommikuti ülikoolis loengutel ja peale seda sõitis bussiga mägedesse lennuklubisse. Kahjuks jäi lennukool

lõpetamata, lenduri kutse saamata. Miks? Tuli valida kas saada lenduriks või jätkata õpinguid ülikoolis. Õpetajaks saada oli südame soov.

Samal ajal tegi kaastööd Leningradis ilmuvale "Edasile".

Julguse eest kirjutada eesti keeles hakati teda taga kiusama.

1937-1938 oli eestikeelne asjaajamine, trükisõna ja kasutamine keelatud.

Ülikooli viimasel kursusel abiellus Pauliine koduküla noormehe - keemiainsener Gustav Anspikuga. Enne pulmi oli tublisti sekeldusi, põhjustajaks Pauliine, kes tahtis enne pulmi veel saada mägironijaks. Pulmaaeg lepitati kokku talvevaheajaks. Vaheajal läks Pauliine mägironijate gru-

1938.a. Naltšiki ülikooli pargis koos toakaaslastega.

piga Elbrusele. Tagasitulek viibis ja kui lõpuks ülikooli ette jõuti, olid tudengid üles rivistatud. Tervitati rõõmsalt saabunud kangelasi. Teiste tervitajate seas olid ka Pauliine ema ja tulevane abikaasa. Mägironijatele korraldatud pidulikust

koosviibimisest Pauliine osa võtta ei saanud.

Kiiresti sõideti koju ja jõuti veel pulmad ära pidada.

Mees määrati tööle Rostovi lähedale linna.

Enne riigieksamite sooritamist suunati viimase

Pauliine abikaasa G. Anspikuga 1938.a.

kursuse üliõpilane praktilisele tööle. See toimus ootamatult - ühel hommikul kutsus rektor Pauliine enda juurde. Ta läks. Varemgi oli käinud, kuid siis oli rektor ikka mõnusalt naeratanud, ulatanud mõne meene või diplomi teenete eest spordis. Nüüd oli ta morn ja ilma pikema sissejuhatusega

teatas, et rektoraat on otsustanud Pauliine kohe tööle suunata. Põhjus, õigemini ettekääne - krais olevat suur ajalooõpetajate defitsiit. Käskkirigi olevat juba vormistatud. Küsimuse peale, kuidas jääb riigieksamitega, oli tal ju diplom puudu, vastati, et need sooritad hiljem töö käigus. Tegelik põhjus oli aga artikkel. 1937. a. tellis Leningradi "Edasi" toimetus Pauliinelt artikli langevarjuspordist. Ta täitis tellimise. Möödusid nädalad, möödus kuu ja siis saabus toimetuselt järelepärimine ning paluti artikli ärasaatmisega kiirustada. Imestus oli suur, sest oli ju kiri ammu saadetud. Kiiresti kirjutas uue, saatis tähituna teele, paari nädala pärast ilmus kirjutis "Edasis". Varem saadetud artikli kõrvaldasid ustavad tsensuuriteenrid ja kasutasid hiljem süüdistuste algatamiseks tema vastu. Artikli oli tõlkinud tsensuuritegelastele Pauliine koduküla neiu Liisi Kimberg. Suure saladuskatte all avaldas ta saladuse Pauliinele. Selles artiklis kirjeldas Pauliine elamusi langevarjuhüpetel ja püüdis tõestada, et kõigile tahtekindlatele tervetele noortele on see jõukohane. Süüks pandi tema eestimeelne põikpäisus, julgus kirjutada eestikeelseid lugusid mingisugusele eestikeelsele ajalehele. Ajaleht "Edasi" ilmumine keelati 1937. a. lõpuks.

Aastal 1937-38 toimusid repressioonid. Venemaal oli kogu võim koondunud Stalini kätte. Stalinlikud rahvusküsimuse "viljad" Allmäl olid - eestikeelse asjaajamise lõpetamine. Koolid muutusid taas venekeelseteks. Ametikohtadele hakkasid saabuma rajooni volitustega riigikeele valdajad. Algas majanduse ja kultuuri allakäik külas.

Pärast eesti koloonia likvideerimist Leningradis, lõppes eestikeelse vaimutoidu juurdevool väljastpoolt, ka kohalik eestikeelne kirjavara pandi põlu alla, seda ei tohtinud kasutada ja levitada.

Pikapeale muutus elanikkonna kooslus kodukülas, hakkasid tekkima segaabiellud.

Kollektiviseerimise aegu, kui nn. kulaklust kui klassi likvideeriti, said kümned perekonnad kulaku nime, millele järgnes küüditamine. Ülejäänud jätkasid elamist-olemist Allmäel "sunnismaistena", s. t. ei olnud enam õigust soovi korral lahkuda teisale elama või tööle. Kolhoosiliikmeile passe ei antud. Aga külast lahkumisel, mujale tööle vormistamisel oli pass vajalik.

Kolhoosi liikmete kogu varandusest, hoonetest, masinatest ja loomadest sai ühisomand. Endisele omanikule jäi elumaja, üks lehm, paar lammast. Töö kolhoosis toimus sunni korras, tihti ka puhkepäevata. Kulakuks tegemisel oli palju suvalist ehkki põhilisteks näitajaks pidi olema võõra tööjõu kasutamine majapidamises.

Niisiis algas kulakute otsimise-tegemise jaht. Võtted eesmärgi saavutamiseks olid mitmekesised.

Noil aastail, uskudes nõukogude võimu inimsõbralikkusesse, tema lubadustesse, tuli grupp Ameerikas elanud eestlasi Nõukogudemaale, et siin kaasa lüüa noore tööraha riigi ülesehitamisele. Tuldi perekondadega, kaasas olemasolev varandus - põllutöömasinad, viljaseeme ...

Tulnukad asusid elama Salski stepimaadele, kus panid aluse kommuunile "Koit". See tõusis peagi jõukale järjele.

Esimene maisi- ja sorgoseeme toodi Allmäelegi "Koidust". Eestlaste kommuun kujunes põllumajanduse Mekaks.

Kolmekümnendate aastate lõpul kommuun likvideeriti, asukad saadeti Siberisse.

Pauliine töötas 6 aastat diplomit mitteomava õpetajana. Oli puhkenud Isamaasõda, mille käigus toimusid Pauliine elus traagilised muutused. Sõja alguses 1940. a. suvel mobiliseeriti abikaasa, sest ta oli keemiainsener. 19. jaan. 1941 sündis tütar Loreida.

Keemiaspetsialistid olid kõik eriarvel ja teenisid salastatud väeosades. Kolmandal järelpärimisel mehe kohta teatati, et ta on teadmata kadunud. 1942. a. tuli tema surmateade. Vend oli piiramisrõngas vangistatud. 1945. vabanes ja pöördus koju tagasi. Fašistid mõrvasid ema. Järele oli jäänud väike tütar Loreida.

Pauliine töötas kahes vene keskkoolis ajalooõpetajana. Varsti määrati ta Georgievski linna Põhja-Kaukaasias tütarlaste keskkooli õppealajuhatajaks.

1944. a. pärast sõjategevuse lõppu neis piirkondades, sõitis ta ülikooli "õigust" nõudma. Taotles võimalust riigieksamite sooritamiseks. Uus rektor soovitas esitada kirjaliku avaduse koos tööraamatu ja iseloomustusega kohalikult parteivõimult, andmed perekonnaliikmete, perekonnaseisu kohta jne.

Mõningase aja möödumisel saabus rektorilt teade, et talle on antud võimalus riigieksamite sooritamiseks tingimusel, et sooritab kõik viimase kursuse arvestused-eksamid, kaasa arvatud riigieksamid, kahe kuu jooksul. Tingimused olid enam kui rängad, aga nõustuda nendega tuli. Teistsugust võimalust lihtsalt ei olnud.

Ülikooli lõpetas ja diplomi sai 1944. a. Selline oli "Edasile" saadetud viimase artikli pisarate- ja murederohke hind. Viimase riigieksami sooritamise päeval (22. sept.1944) ülikooli hoonest väljumisel oli meeleolu ülimalt päikseline. Väljakul teatas valjuhääldaja: "Täna vabastati Tallinn". Pauliinele kujunes see teade sümboolseks, mida ta mõned aastad hiljem hakkas tajuma olles Eestisse tööle suunatud.

1947 hakkas kohalik julgeolek tema vastu huvi tundma. Kontrolli põhjust esialgu ei teatatud. Peagi tuli linna parteikomiteele NLKP korraldus senine töökoht hiljemalt 2 nädala jooksul üle anda ja sõita Eestisse. Põhjus - eestlanna tööle suunamine.

Tütar Loreidaga

TÖÖ SAAREMAAL

1947. a. detsembri algul sõitis Pauliine Kremm Eestisse. Haridusministeeriumis anti teada, et on võimalik valida kas asuda tööle ministeeriumis inspektorina või sõita Saaremaale Kuressaare Keskkooli direktoriks. Endine direktor Valgma oli kohalt vabastatud.

Vend elas Valgas ja võttis Loreida algul enda juurde, samuti keelitas Pauliinet inspektori kohast loobuma. Lõpuks otsustas Pauliine siiski Saaremaale sõita, et vaadata, milline see kool on. Otsust langetada oli raske. Nädalapäevad käis ta hommikuti lennukassas, et ärasõiduks piletit varuda. Kõhkles, kuid jäi. Nii sai temast saarlane paljudeks aastateks. Seni oli ta olnud seda kaudselt - Saaremaalt väljarännanud vanavanaisa kaudu.

Pauliine Kremmist sai Saaremaa Kuressaare Keskkooli direktor. Algas oli raske, ehkki töö oli südamelähedane. Koolihooned olid varemeis, puudusid õppevahendid, õpetajaid oli vähe. Paljud pedagoogid eelistasid algul vaadata kõrvalt, kuidas uuel "sealt tulnukal" naisdirektoril minema hakkab. Kas ikka saavutab õpetajate, õpilastega kontakti. Hiljem tunnistas vene keele õpetaja Vladimir Palts: "Me ootasime, vaatasime, mis sellest tuleb. Me ju hindasime oma endist direktorit Valgmad kõrgelt." Toetuda õpetajate ja õpilasorganisatsioonidele ei olnud võimalik, sest need puudusid. Õnneks kujunes juba 1948/49 õppeaasta koolis murranguliseks. Kolmesajast keskkooli klasside õpilasest kuulus nüüd noorsooühingusse 80-90 õpilast. Loodi õpilaste omavalitsus - õpilaskomitee.

Esimeseks suureks ülekooliliseks ürituseks sai uue aasta maskiball. Selleks oli saal kaunistatud saaremaa päraselt, tantsiti rahvatantse. Õpilastega sai Pauliine Kremm koheselt väga hea kontakti. Lugupidamist tema vastu tõstis maskiballi õnnestumine.

Side pedagoogilise kollektiiviga hakkas laabuma. Esimestena olid abi pakkumas matemaatika õpetaja Aleksei Sepp, kehakultuuri ja rahvatantsu õpetaja Anna Raudkats.

1948. aastal Saaremaa Keskkooli lõpetanud (31. lend)

1949.a. anti koolile Viktor Kingissepa nimi. Suurimaks mureks oli kooli vilets materiaalne baas. Keskkool aina

kasvas. 1949/50 õ-a õppis koolis juba 1300 õpilast. Kool paiknes kuues linna eriosas lagunenud hoonetes. Uut koolihoonet oli hädasti tarvis. Ümberringi käis taastamistöö. Õpilaste kodud olid vaesed. Mitte kõik ei suutnud tasuda õppemaksu. Nende jaoks tegid õpetajad korjanduse.

Uut direktorit köitis saarlaste töökus ja järjekindlus. Paljudes klassides oli 100% -line õppeedukus, tekkisid komsomoli-klassid.

1951/52 õ-a lastevanemate, õpilaste ja õpetajate abiga taastati praegune Koolinoortemaja hoone. Ehitusorganisatsioon rajoonis veel puudus. Kahjuks ruume

1. ped. klassi lend 1949.a.
P. Kremm esimese rea keskel.

kasutada ei saanud, need võeti lihtsalt käest ära ja anti II Keskkooli (Vene KK) käsutusse.

Lõpuks siiski, direktori sõnavõtud erinevatel koosolekutel, andis tulemusi. 1961. a. valmis (üks aasta enne tähtaega) uus koolihoone hariduse tänaval. Hariduse korraldamine linnas muutus lahedamaks.

Uues majas oli normaalmõõtmetega võimla ja avar aula. Raske oli uut maja mööbliga varustada. Direktor tellis koolipinkide, kappide projektid ja lasi need valmistada Tallinnas. Aulasse toodi "Arsist" valmistatud kardinaid ja lühtrid. Õpilased ja õpetajad hoidsid uut kooli väga. Esimese viie aasta jooksul ei vajanud koolimaja mingisugust remonti.

1. Keskkooli õpetajate pere 50 –ndate aastate lõpus.

Suuri raskusi oli õpetajate kaadriga. Oli ju kehtestatud üldine koolikohustus. Leidnud poolehoiu rajooni parteikomitees ja täitevkomitees ning kasutades saadiku

1963/64 õ-a. Ped. kooli eelviimane lend.

volitusi, pöördus Pauliine Kremm haridusministeeriumi poole palvega, lubada avada V. Kingissepa nim. Keskkooli juures pedagoogiline klass. Saarlaste taotlus rahuldati.

Kooli direktorile tõi pedagoogilise klassi avamine muret kuhjaga. Haridusministeeriumi määruse kohaselt pidi kooli direktorist ped. klassi avamisel saama ühtlasi ka ped. klassi klassijuhataja. Tema pidi vastutama täielikult tulevaste õpetajate teoreetiliste ja praktiliste teadmiste eest. 1949-64 võeti ped. klassi igal aastal vastu 20 õpilast. Igal õpilasel tuli sooritada vähemalt 2 praktikatundi kõigis põhiainetes. Igas tunnis pidi viibima direktor-klassijuhataja, hiljem antud tundide analüüsi juhatama. Ped. klassi programmid, metoodika õpikud, näitlikud

õppevahendid tuli välja nuputada, välja otsida, leida, Haridusministeeriumiga kooskõlastada. Töötas ped. klass, ainuke taoline Eestimaal ainult Saaremaal, töötas seni, kuni kõik Saaremaa koolid s.t. algklassid olid õpetajatega kindlustatud. Selle klassi lõpetasid sellised tänapäeval tuntud pedagoogid - teeneline õpetaja Ants Teder, teeneline õpetaja Meeta Tamm, vanemõpetaja Valentin opkaup, TÜ ajaloo professor Herbert Ligi jt. Saaremaa koolides töötavad tänaseni enamuses saarlastest õpetajad.

Teine suur probleem sõjajärgsel Saaremaal oli, et ei jätkunud arste. Saadiku volitusega sai Pauliine Kremm ka siin appi tulla, Parteikomitee ja täitevkomitee toetusel esitati vabariigi valitsusele palve kokkuleppe saamiseks TÜ-ga, mis kindlustaks kümnel äsja meie keskkooli lõpetanud saarlasel konkursiväliselt asuda meditsiini studeerima. Tingimuseks seati, et diplomeeritud arstid siirduksid tööle Saaremaale. See taotlus rahuldati. Sellest lennust on tänapäeval saarlastele hästi tuntud inimesed – Madis Allik, Maie Haavel, Enn Lõuk, Ants Korsar (surn.). H. Siinor jt.

Direktor Pauliine Kremmi ajal kujunesid koolis välja oma traditsioonid. Algatati kooli aupäeva tähistamisega, mis hiljem langes kokku V. Kingissepa sünnipäevaga.

Nendel päevadel toimusid esinemised, viktoriinid, kohtumised inimestega jne. 1965. a. kohtusid õpilased V. Kingissepa abikaasa Elsa-Lell Kingissepaga. Temalt kuuldi palju huvitavat V. Kingissepa elust. Praegu on see päev lihtsalt kooli aupäev, ilma Kingissepa nimeta. Koolis on heaks traditsiooniks valmistuda kogu õppeaasta vältel kooli aupäevaks.

Koolis juurdusid tugevad kirjanduslikud tavad. Anti välja kooli almanahh "Saarte Tuuled". Esimene almanahh ilmus 1961. a. Esimene köide kingiti kooli direktorile.

Koolis töötas ka näitering, kus õpilased ja õpetajad üheskoos mängisid. Alates 1948. a. oli Pauliine Kremm korduvalt valitud algul Saare maakonna hiljem Rajooni Tööraha Saadikute Nõukogu saadikuks. 1950. a. tehti ettepanek EKP KK poolt minna üle nõukogude tööle, s.t. Saaremaa maakonna TSN Täitevkomitee esimehe ametikohale. Tööstaaži katkeamise põhjusel ta keeldus ja jäi pedagoogilisele tööle edasi. Ta sai pidevalt ülesandeid ka partei liinis, oli valitud EKP Kingisepa Rajoonikomitee pleenumi liikmeks. Osales rajooni parteiorg. delegaadina EKP VII kongressil. Mõningat aega töötas kohakaasluse alusel Haridustöötajate a/ü Rajoonikomitee esimehena, oli Vabariikliku a/ü Komitee liige. Kuulus ühingusse "Teadus".

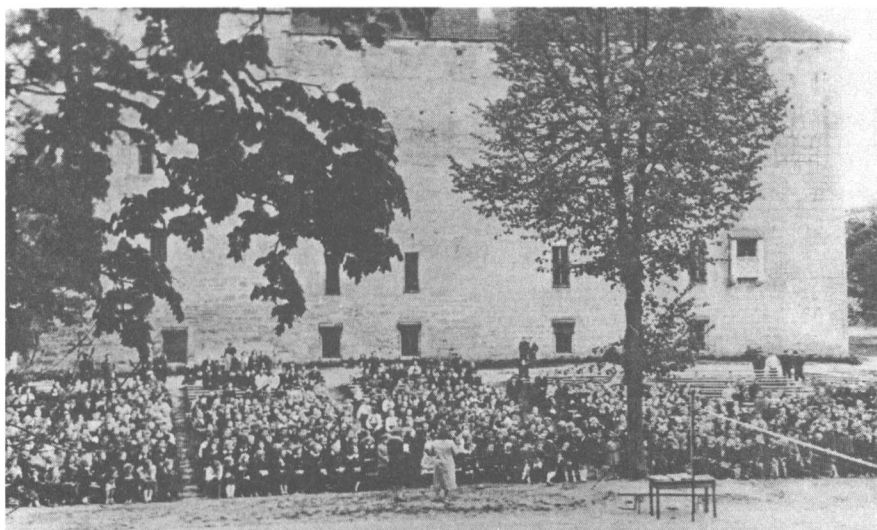
Kui vahest muresid liiga palju kogunes, siis meeldis talle töötada aias. See oli heaks lõõgastusvahendiks.

Õpetaja tööstaaži on Pauliine Kremmil 54 aastat, sellest 38 Saaremaal, 17 aastat koolijuhina, siis õppealajuhatajana ja õpetajana. 1978. -aastani töötas I KK ajalooõpetajana ja siis II KK kuni 1986. aastani.

Pauliine Kremm on üles kasvatanud kolm last - tütar Loreida Kremm, kes lõpetas Rahvusvaheliste Suhete Instituudi Moskvas ja töötas Eesti Televisioonis tõlke-toimetajana; poeg Lembit Uustulnd, lõpetas Leningradi Kõrgema Merekooli ja töötab kaptenina merel, noorem poeg Meelis Uustulnd lõpetas TÜ arstiteaduskonna ja töötab arstina.

Kooli kokkutulek. Siirdumine Lossihoovi.

Traditsiooniline esimene koolipäeva korraldamine. P. Kremm kõnet pidamas.

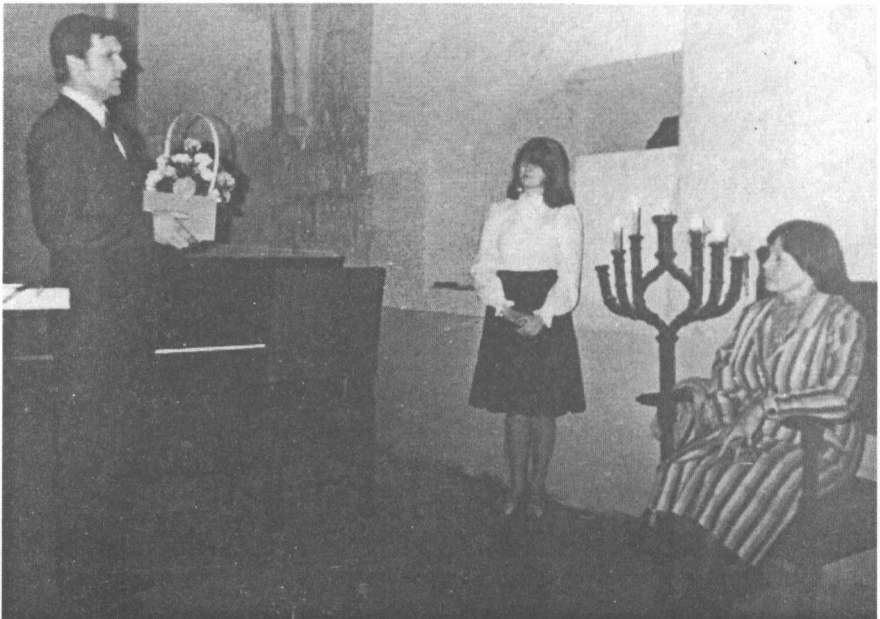
Pauliine Kremm autasu andmas 41. lennu lõpetanule.

Praegu peab Pauliine Kremm pensionipõlve. Suvel mitmekesisstab seda töötades Saaremaa Reisi- ja Eksursioonibüroos giidina.

Pauliine Kremmi elutöö on olnud pikk ja huvitav. Kohati muinasjutuline ja kohati äärmiselt karm. Tema pedagoogitööst, ühiskondlikust tegevusest, suhtlemiskultuurist on palju õppida.

65.a. juubeli tähistamine 2. keskkoolis.

70. a. juubeli tähistamine lossi kapitiilisaalis.

Juubeli tähistamine Kuressaare Gümnaasiumis kooliperega (õpetajatega) Lossi saalis.

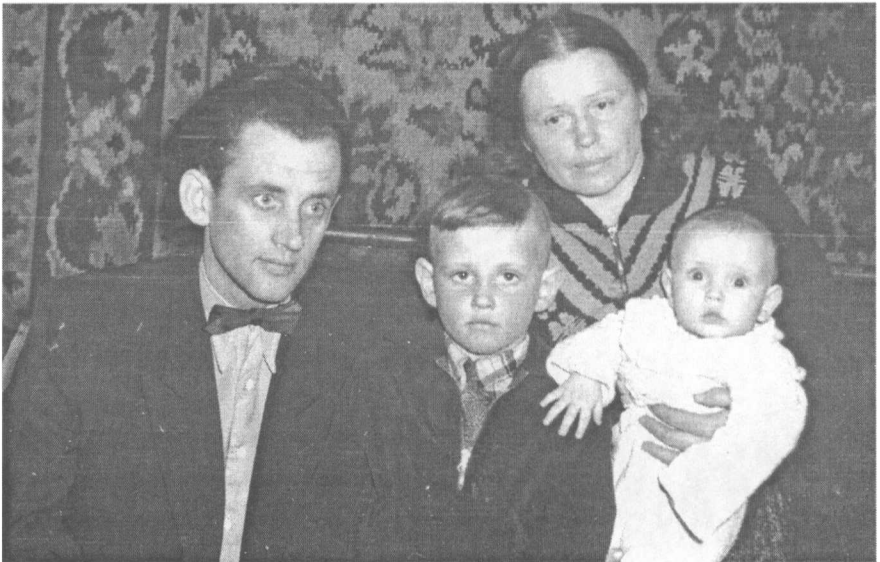

Juubeli tähistamine Saaremaa Ühisgümnaasiumi õpetajate osavõtul.

**Koos tütre Loreidaga, esimesest
abielust.**

Pauliine Kremm koos abikaasa A. Uustulndi ja poegadega.

P. Kremm tähistamas kodus 75. a. juubelit koos laste ja lastelastega. 1991.a.

Vanem poeg Lembit

Nõukogude Parteikool – eesti osakond.

**Allik Hendrik (paremalt kolmas), tema kõrval Jaan Tõnisson.
Vasakult teine Pauliine Kremm seinalehe “Külvaja” toimetus.**

Kuressaare Gümnaasiumi õpetajad.

Kuressaare Keskkooli – Saaremaa Ühisgümnaasiumi 1949.a. lõpetanud XXXI lennu 55. aastapäeval 7. augustil 2004.

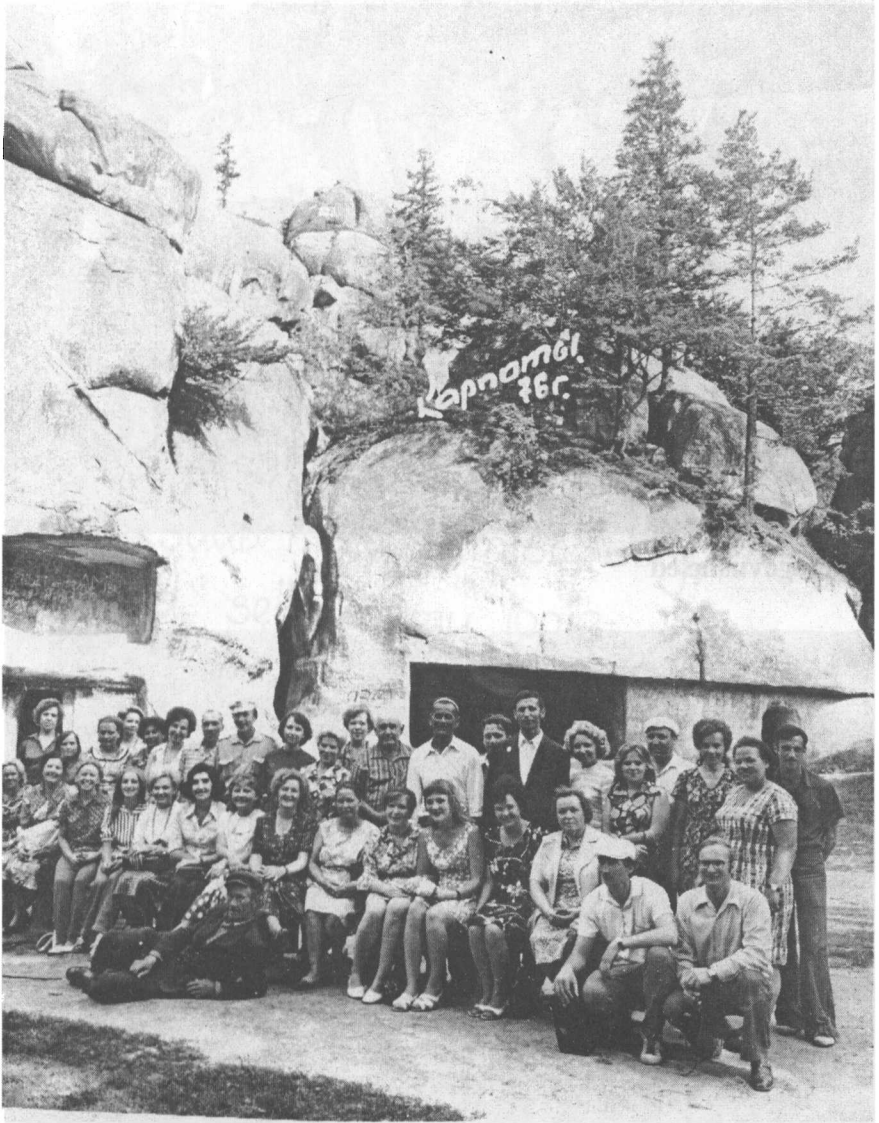
Ühisgümnaasiumi abiturientid.

Kuressaare Gümnaasiumi abiturientid.

Kuressaare Gümnaasiumi esimene koolipäev. Pauliine Kremm koos pojatütrega Kuressaare Gümnaasiumi avamisel.

**Pauliine Kremm ekskursiooni juhtimas ja õpilased
Karpaatides.**

Isetegevuselased

**Vilistlaste kokkutulek.
Puu istutamine Kuressaare I Keskkooli aeda.**

Kallis õpetaja!

Kaunimana kooli ajast
 meeles hoian õpetajast
 silmi häid ja südant sooja.
 Ja kui nüüdses koolimajas
 lapsesüda hellust vajab
 ja saab minu silmist sooja
 oled selle rõõmu looja
 Sinagi, mu õpetaja.

Õnnitleme!

1964.a. Ped. klassi
õpetajad

märts. 1986.a.

Te olete meile õpetanud, et
 Palju on maailmas nuttetud nuttusid,
 lausunud sõnu ja vägitud juttusi.
 Palju on rohtunud teedega talusi,
 palju on rõõme ja palju on valusi.
 Vähe on maailmas mõtete sarnasust,
 tõelisi fundeid ja igavest armastust.
 Vähe on päevest põhjamaa suvedes,
 vähe on aega, vähe värve on unedes.
 Vähest saab palju, kui elu hinnata,
 kui oma tundmusi tualde ei pillata.
 Vähest saab palju, kui vihinat trotsides
 raledest moodume tõdesi otsides.

Igap. õpetaja Kõremm!

On öeldud

see jalg on ikka õigel teel, mis adra faga käib.

Kingissepa's Teie haritud hariduspõllul
 sirgub juba kolmas põlvkond.

Olen kindel, et kõik Teie kunagised
 õpilased ühtinavad meie, Kingissepa II-2/4
 X^A klassi siirata õnnesoovidega ja
 südamliku tänuga Teile kõige hea eest.

Kingissepa, 8. III 1986.a.

Hõrgeltaustatud endine
 õpetaja ja
 koolidirektor
 Pauline Krumm

Kirjutavad Tule Tule endised õpilased
 Tiina et suured oli Tule sünni-
 juubel.

Oppisime Tule alluuses 1950 aastatel
 Meie olite jäänud meelde kui
 lugupidatud koolidirektor, õpetaja,
 Tule isiklik elu on olnud kõrgelt
 esmujärg. Tule on erakordult
 tublid poisid ja tütar. I
 Näga me Tiina on Tule üks
 poeg väga tubli lausakahter, tütar
 poeg tubli arst, tütar töötas
 diplomaatilisel tööl.

Meil Kruusaare keskkooli lõpetajatel
 oli hiljuti kokkutulek. Mennitati
 Tule kui tubli direktorit ja õpetajit.
 Tiina kui üks nägus. Kinnustavaid
 sõnu Tule aadressil. Oli ka üks
 rakendus, see tuli raptin Põder Pietrit
 Ta kinnustas et ta oli olnud kulligan
 Tule kandididid, ei teadnud ajaloost midagi.
 aga tahtis väga parata. Nüüd ta ise

tunnistas et bli huligaan ja
 lihtsalt juhm kaju ja tal on
 väga palju et nü näitus, arvestades
 tehjate asjade pärast
 Põdra Peeter ütles et ta on tänuväärne
 selle pärast et tehjate vaidluste
 huligaansuste pärast võidab teada
 ist klassimurkest kordama ei jäetud
 Atleed austas ja lugupidamine
 meelele Teie, lugupidatud
 koolidirektor ja õpetaja
 kõige pealt austatud
 Pauline Krumm.

1950 aastate Kuresaare
 Keskooli õpetajad

LÕPPSÕNA

Uurimistöö Pauliine Kremmist annab ülevaate tema elust, tööst Põhja – Kaukaasias ja Saaremaal.

Uurimistöö koosneb kolmest osast:

lapsepõlv

kooliaastad

töö Saaremaal

Materjal on saadud Pauliine Kremmilt ja ajalehest “Meie Maa” nr. 15 – 20 aastast 1990.

Tänu Pauliine Kremmile ja uurimistöö juhendaja Vilma Kuigerile.